

Явченко Дар'я В'ячеславівна
*здобувач вищої освіти факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА В КОНТЕКСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Людство протягом свого існування веде війни. Заборона застосування збройної сили для того, щоб владнати міжнародні конфлікти набула імперативного значення, коли отримали статус норми *jus cogens* у міжнародному праві у XX столітті. Заборона силових методів розв'язання спорів на міжнародному рівні не стала панацеєю, так як в період після Другої світової війни у світі було зафіксовано більш ніж 100 збройних конфліктів, де держави розв'язували свої інтереси на чужій території. Такі конфлікти тривають і в наш час і саме тому питання врегулювати відносини і запобігти використання негуманних методів ведення збройних конфліктів є беззаперечною.

Так історично склалося, що міжнародне гуманітарне право є однією із найстарших галузей міжнародного публічного права, так як починається від звичаїв ведення війни, які існували в Стародавній Греції і Римі. В літературі та міжнародних угодах і в наш час широко використовують його «попередників»: «закони та звичаї ведення війни», «право війни» та «право збройних конфліктів». Уперше термін «міжнародне гуманітарне право» запропонував відомий швейцарський юрист Ж. Пікте, який набув широкого вжитку в юридичній літературі, а згодом його було використано у назві Дипломатичної конференції «Про підтвердження і розвиток міжнародного гуманітарного права, що застосовується у період збройних конфліктів 1974–1977 рр.». У консультативному висновку Міжнародного суду ООН «Про законність погроз чи застосування ядерної зброї» 1996 р. сказано: «система норм, які раніше називалися «законами та звичаями війни», надалі стала йменуватися «міжнародним гуманітарним правом» [1, ст. 178].

Міжнародне гуманітарне право – система договірних і звичаєвих міжнародно-правових норм, що застосовуються як у міжнародних, так і у внутрішніх збройних конфліктах, визначають взаємні права та обов'язки суб'єктів міжнародного права щодо заборони або обмеження застосування певних засобів і методів ведення збройної боротьби та забезпечують захист жертв збройного конфлікту [1, ст. 153].

Міжнародне гуманітарне право, як і всі галузі міжнародного права, яке застосовується під час збройного конфлікту, містить перелік основних принципів, за допомогою яких будується система цієї галузі. Данні принципи забезпечують певну систему та єдність норм. У них зосереджується аналіз усіх джерел міжнародного гуманітарного права: законів і звичаїв ведення війни; декларацій, конвенцій, протоколів тощо. Принципи міжнародного гуманітарного права повинні відповідати змісту визнаних принципів загального міжнародного права, які закріплені у Статуті ООН та Декларації про принципи міжнародного права, що стосується дружніх відносин і співпраці між державами згідно зі Статутом ООН 1970 р., та Заключному акті НБСЄ 1975 року [2].

Основним принципом ведення воєнних дій відносять принцип захисту жертв війни, що міститься в застереженні Мартенса, де сказано, що «населення та воюючі сторони перебувають під захистом принципів міжнародного права, що впливають з усталених звичаїв, встановлених між цивілізованими націями, законів людяності та вимог суспільної свідомості...».

Цей принцип не дотримується. В збройних конфліктах в Афганістані, Чечні, Іраці, солдатам часто відрізають голови. Під час операції «Буря в пустелі» над іракськими військовополоненими проводились моральні та фізичні знущання.

І саме тому, для того щоб запобігти даним злочинам забороняються і будуть заборонятися дії стосовно осіб, які були учасниками війни:

а) засудження і застосування покарання без попереднього судового вироку, винесеного належним чином відповідним судом, за наявності судових гарантій, визнаних необхідними цивілізованими націями;

б) посягання на життя і фізичну недоторканність, зокрема, будь-які види вбивства, каліцтва, жорстоке поводження, тортури і мордування;

в) взяття заручників;

г) посягання на людську гідність, зокрема, образливе і принизливе поводження.

Також особливу увагу треба приділити принципу відмінності між комбатантами і не комбатантами, який спрямований на захист цивільного населення та об'єктів і визначається відмінності між воюючими та невоюючими; держави ніколи не повинні обирати цивільних осіб як об'єкт нападу і саме тому, ніколи не повинні застосовувати зброю, яка не дає змоги відрізнити цивільні об'єкти від воєнних.

Щодо принципу, яким регулюється дотримання міжнародного гуманітарного права, слід віднести принцип надання гуманітарної допомоги. Гуманітарна допомога є одним із практичних способів забезпечення дотримання міжнародного гуманітарного права. Така допомога повинна відповідати двом основним критеріям: її необхідно також розподіляти серед отримувачів без будь-якої дискримінації; її надають лише як гуманітарну, для захисту людини від страждань, завданих війною [3].

Підводячи підсумок, потрібно сказати, що в військових конфліктах сторонами свідомо чи не спонтанно порушуються правила ведення війни. Отже виникає необхідність під час відпрацювання оголошеним політичним керівництвом держави змін у формат захисту країни, а тому вони повинні ґрунтуватися на єдності та обов'язковій відповідності визначеним у міжнародному праві нормам і принципам. У свою ж чергу, міжнародне гуманітарне право є одним із найефективніших інструментів, які міжнародна спільнота має у своєму розпорядженні для того, аби забезпечити безпеку людей та дотримання поваги і гідності під час війни. Керуючись принципом, що навіть війна має обмеження, міжнародне гуманітарне право прагне, щоб і під час війни зберіглася дрібниця гуманності.

Джерела:

1. Репецький В.М. Міжнародне публічне право. Українські підручники онлайн. URL: <http://pidruchniki.ws>
2. Бирюков П.Н. Международное право : учебное пособие. М, Юрист, 1999. Ст. 356.
3. Гассер Х.-П. Международное гуманитарное право. М., 1996. URL: <https://cyclop.com.ua/content/view/1030/58/1/18/#48517>

Науковий керівник – к.ю.н., доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» Канєнберг-Сандул О. К.